

Dr Eliza Maniewska

Uniwersytet Warszawski

ORCID: 0000-0002-8101-7351

e-mail: e.maniewska@wpia.uw.edu.pl

Określenie momentu złożenia pisemnego oświadczenia woli drugiej stronie stosunku pracy – najnowsze orzecznictwo

Determining the moment of submitting a written declaration of will to the other party to the employment relationship – the latest case-law

Streszczenie

Autorka referuje orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych dotyczące kwestii określenia momentu złożenia oświadczenia woli jego adresatowi. Wskazuje na istotną zmianę stanowiska Sądu w tym zakresie w odniesieniu do oświadczeń woli złożonych na piśmie doręczanych ich adresatom pocztą. Według najnowszego judykatu dotyczącego tego zagadnienia, doręczenie listu zawierającego oświadczenie woli wypełnia przesłanki z art. 61 § 1 k.c. najpóźniej w dniu następnym po dokonaniu awizo, bowiem w typowych przypadkach awizowanie przesyłki stwarza adresatowi realną możliwość zapoznania się z oświadczeniem woli.

Słowa kluczowe

doręczenia, oświadczenie woli

JEL: K31

Abstract

The author presents the jurisprudence of the Supreme Court – Chamber of Labor and Social Insurance regarding the issue of determining the moment of submitting a declaration of will to its addressee. It indicates a significant change in the Court's position in this respect in relation to declarations of will made in writing and delivered to their addressees by post. According to the latest judicature on this issue, the delivery of a letter containing a declaration of will meets the requirements of Art. 61 § 1 k.c. no later than the day following the notification, because in typical cases, notification of the shipment gives the addressee a real opportunity to become acquainted with the declaration of will.

Keywords

delivery, declaration of will

Do kwestii, które nie zostały uregulowane w kodeksie pracy zaliczają się, między innymi, kwestie związane z ogólnymi zagadnieniami dotyczącymi składania oświadczeń woli, w tym brak uregulowania momentu, który jest uznany za moment złożenia oświadczenia woli jej adresatowi. W stosunkach pracy, zwłaszcza w kontekście zasady ochrony jego trwałości, ustalenie momentu złożenia oświadczenia woli drugiej stronie ma znaczenie podstawowe w sytuacjach, gdy dotyczy to oświadczeń woli, w drodze których dochodzi, bądź ma dojść do ustania stosunku pracy. Przy rozwiązaniu tego stosunku bez zachowania okresu wypowiedzenia moment ten przesądza wprost o dacie, w której stosunek pracy rozwiązuje się; przy rozwiązaniu z zachowaniem okresu wypowiedzenia – wpływa to na ustalenie terminu wypowiedzenia (dnia, w którym dojdzie do rozwiązania stosunku pracy z upływem okresu wypowiedzenia), każdorazowo zaś, od tego momentu liczony jest 21-dniowy termin z art. 264 k.p., czyli termin na odwołanie się przez pracownika do sądu pracy od czynności prawnej pracodawcy rozwiązującej stosunek pracy.

W związku z tym należy wskazać, że do ustalenia daty złożenia oświadczenia woli należy w takich przypadkach sięgnąć do art. 61 k.c., który ma zastosowanie do stosunków pracy na podstawie art. 300 k.p. Zgodnie z art. 61 k.c., oświadczenie woli, które ma być złożone innej oso-

bie, jest złożone z chwilą, gdy doszło do niej w taki sposób, że mogła zapoznać się z jego treścią (ust. 1). Gdy oświadczenie woli jest wyrażone w postaci elektronicznej – jest złożone innej osobie z chwilą, gdy wprowadzono je do środka komunikacji elektronicznej w taki sposób, żeby osoba ta mogła zapoznać się z jego treścią (ust. 2).

Treść przytoczonej regulacji potwierdza, że w zakresie składania (skuteczności) oświadczeń woli ustawodawca przyjął teorię doręczenia (Safjan, 2007, komentarz do art. 61, nb 4). O złożeniu oświadczenia woli decyduje zatem chwila jego dojścia do wiadomości adresata, nie zaś chwila wyrażenia na zewnątrz przejawu woli (teoria oświadczenia), wysłania oświadczenia woli (teoria wysłania) lub zapoznania się z nim (teoria zapoznania się).

Domniemywa się, że adresat zapoznał się z treścią oświadczenia woli, gdy doszło ono do niego w taki sposób, iż powzięcie o nim wiadomości stało się możliwe.

W odniesieniu do oświadczenia woli na piśmie, chwila złożenia oświadczenia pokrywa się z momentem prawidłowego doręczenia pisma zawierającego oświadczenie woli adresatowi. Sąd Najwyższy jest zgodny w poglądach co do tego, że z art. 61 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p. wynika, iż oświadczenie woli pracodawcy o rozwiązaniu z pracownikiem umowy o pracę wywiera skutek prawny w momencie, w którym adresat tego oświadcze-

nia woli (pracownik) mógł realnie zapoznać się z jego treścią (uchwały Sądu Najwyższego: z 6 października 1998 r., III ZP 31/98, OSNAPiUS 1999/3/80 i z 9 września 1999 r., 5/99, OSNAPiUS 2000/4/131; OSP 2000/7-8/103 z glosą T. Liszcz oraz wyroki: z 16 marca 1995 r., I PRN 2/95, OSNAPiUS 1995/18/229; z 9 grudnia 1999 r., I PKN 430/99, OSNAPiUS 2001/9/309; z 26 listopada 2003 r., I PK 490/02, OSNP 2004/20/353 oraz z 10 października 2017 r., II PK 259/16, LEX nr 2435645).

W świetle ugruntowanego stanowiska Sądu Najwyższego, przy ocenie, czy oświadczenie woli zostało złożone pracownikowi, a więc czy miał on realną możliwość zapoznania się z jego treścią, należy posilkować się regulacją doręczeń zawartą w przepisach procesowych; w szczególności dotyczy to tych wypadków, w których doręczenie następuje przez pocztę (wyroki Sądu Najwyższego: z 20 sierpnia 1984 r., I PRN 111/84, OSNCP 1985/4/57; z 16 marca 1995 r., I PRN 2/95, OSNAPiUS 1995/18/229; z 9 grudnia 1999 r., I PKN 430/99, OSNAPiUS 2001/9/309; z 10 października 2013 r., II PK 13/13, OSNP 2014/9/125).

W przypadku przesyłania pism pocztą dominuje przy tym pogląd, że możliwość zapoznania się z pismem zachodzi wtedy, gdy pismo zostanie faktycznie przekazane adresatowi, a w przypadku awizowania – wtedy, gdy adresat ma realną możliwość udania się na pocztę, co przyjmuje się aż do upływu terminu po drugim awizowaniu.

Zauważa się, że w rozumieniu art. 61 § 1 k.c. możliwość zapoznania się z treścią oświadczenia przez adresata, z jednej strony, nie może być utożsamiana z rzeczywistym zapoznaniem się przez niego z tym oświadczeniem (faktem zapoznania się), co oznacza, że skuteczne złożenie oświadczenia woli następuje także w sytuacji, w której co prawda adresat oświadczenia woli nie zna jego treści, ale miał realną możliwość zapoznania się z nią, gdyż doszła ona do niego w taki sposób, że mógł się z nią zapoznać. Z drugiej jednak strony, realna możliwość zapoznania się z treścią oświadczenia woli nie może być pojmowana abstrakcyjnie, powinna być oceniana z uwzględnieniem okoliczności danego wypadku.

Otrzymanie awiza (zapoznanie się z nim) nie jest równoznaczne z dojściem do adresata oświadczenia woli w taki sposób, że mógł on zapoznać się z jego treścią. Możliwość taka powstaje dopiero wówczas, gdy adresat oświadczenia w zwykłym biegu zdarzeń uzyskał realną możliwość zapoznania się z treścią awizowanej przesyłki pocztowej, co wymaga udania się na pocztę (wyroki Sądu Najwyższego: z 22 marca 2017 r., III CSK 148/16, LEX nr 2352146; z 18 kwietnia 2012 r., V CSK 215/11, LEX nr 1212829).

W sytuacji, gdy pracownik, mając realną możliwość zapoznania się z treścią oświadczenia woli, celowo nie podejmuje przesyłki zawierającej to oświadczenie, należy uznać, że zostało mu ono skutecznie złożone (wyroki Sądu Najwyższego: z 11 grudnia 1996 r., I PKN 36/96, OSNAPiUS 1997/14/251; z 23 stycznia 1998 r., I PKN 501/97, OSNAPiUS 1999/1/15). Taką możliwość ma pracownik, któremu pismo rozwiązujące umowę o pracę wysłano listem poleconym, jeśli nie wystąpiły okoliczności uniemożliwiające mu odebranie przesyłki w urzędzie pocztowym, np. brak awiza w skrzynce pocztowej bądź dłuższa nieobecność pracownika pod wskazanym pracodawcy adresem czy też inne, nie-

zależne od pracownika przeszkody w podjęciu przesyłki. Przykładowo w wyrokach z 5 października 2005 r., I PK 37/05 (OSNP 2006/17-18/263) i z 18 stycznia 2005 r., II PK 124/04 (LEX nr 602690) Sąd Najwyższy stwierdził, że dwukrotne awizowanie przesyłki poleconej zawierającej oświadczenie pracodawcy o rozwiązaniu stosunku pracy stwarza domniemanie faktyczne, iż pracownik miał możliwość zapoznania się z treścią takiego oświadczenia, które może być obalone przez przeprowadzenie dowodu na okoliczność braku możliwości zapoznania się z treścią oświadczenia pracodawcy przed upływem terminu na podjęcie przesyłki poleconej zawierającej to oświadczenie. Zdaniem Sądu Najwyższego, dowód nadania listu poleconego lub ekspresowego (przesyłki rejestrowanej) oraz pozostawienia w skrzynce pocztowej zawiadomienia o jego nadejściu nie są dowodami doręczenia adresatowi oświadczenia woli zawartego w tym liście. Można je wszakże potraktować jako dowody *prima facie*. Skoro nadawca listu przedstawił dowód nadania przesyłki w urzędzie pocztowym i adresat został zawiadomiony o nadejściu tej przesyłki oraz miejscu jej odbioru, to można stąd wnosić, że miał on możliwość zapoznania się z jej treścią. To domniemanie faktyczne może być obalone przez wykazanie, że adresat o nadejściu przesyłki nie wiedział lub nie miał możliwości jej odebrania. W sytuacji, gdy pracownik, mając realną możliwość zapoznania się z treścią oświadczenia woli, z własnej woli, celowo, nie podejmuje przesyłki zawierającej to oświadczenie, należy przyjąć, iż zostało mu ono skutecznie złożone.

W myśl uchwały siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 10 maja 1971 r., III CZP 10/71 (OSNC 1971/11/1870), mającej moc zasady prawnej, za datę doręczenia pisma w ramach tzw. doręczenia zastępczego należy przyjąć, między innymi, datę, w której upłynął termin do odbioru złożonego pisma w oddawczym urzędzie pocztowym, jeżeli przed upływem tego terminu adresat nie zgłosił się po odbiór. Przekładając te poglądy na sytuację wysłania oświadczenia pracodawcy o rozwiązaniu stosunku pracy pocztą bądź kurierem i posilkując się argumentacją przyjętą w powyższej uchwale, Sąd Najwyższy w wyroku z 14 czerwca 2017 r., II PK 178/16 (LEX nr 2321880) zauważył, że istotą awiza pozostawionego przez kuriera, podobnie jak awiza pocztowego, jest powiadomienie adresata przesyłki o możliwości jej odebrania w określonym miejscu i terminie. Nie można zatem przyjąć za datę doręczenia jakiegokolwiek wcześniejszej daty przed upływem wskazanego terminu, skoro adresat ma prawo podjąć pismo nawet w ostatnim dniu tego okresu.

W najnowszym judykacie dotyczącym zagadnienia doręczeń oświadczeń woli w stosunku pracy – wyrok z 8 sierpnia 2023 r., I PSKP 21/22, LEX nr 3592112 – Sąd Najwyższy skłonił się jednak do wykładni odmiennej, nawiązującej do poglądu, który utrwalił się w najnowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych.

Zgodnie z tym poglądem zaś, nie można uzależniać daty złożenia oświadczenia od subiektywnej woli adresata, który może zwlekać z odbiorem przesyłki, a kwalifikowana teoria doręczenia będąca założeniem regulacji art. 61 § 1 k.c. zakłada, że w normalnym toku rzeczy doręczenie pisma zawierającego oświadczenie woli nastąpi niezwłocznie. W konsekwencji nie ma podstaw do takiej interpretacji te-

go przepisu, że przyznaje on adresatowi tego oświadczenia uprawnienie do odebrania pisma je zawierającego w dowolnym, dogodnym dla niego terminie (wyroki Sądu Najwyższego: z 17 czerwca 2009 r., IV CSK 53/09, niepubl. i z 20 maja 2015 r., I CSK 547/14, niepubl., a także postanowienie z 16 marca 2022 r., II CSKP 239/22, LEX nr 3362576).

Jak sprecyzowano w wyroku Sądu Najwyższego z 15 grudnia 2021 r., IV CSKP 82/21 (LEX nr 3550426), dla zastosowania art. 61 § 1 k.c. nie ma znaczenia, czy adresat rzeczywiście zapoznał się z oświadczeniem woli, gdyż ustalenia wymaga, czy miał taką możliwość. Złożenie oświadczenia woli ma miejsce również wówczas, gdy adresat, mając możliwość zapoznania się z jego treścią, z własnej woli nie podejmuje przesyłki pocztowej zawierającej to oświadczenie. Po pierwsze, należy zauważyć, że przepisy Kodeksu postępowania cywilnego zawierają ściśle unormowania dotyczące daty doręczenia przesyłki sądowej, przy czym są to normy prawa publicznego, a nie prawa prywatnego. Trzeba odróżnić doręczenie pisma procesowego lub sądowego od doręczenia pisma zawierającego oświadczenie woli.

Inne są podmioty uczestniczące w tych procedurach, inne są skutki związane z doręczeniem i niedoręczeniem tych pism. Brak jest normatywnej podstawy do tego, aby normy prawa publicznego dotyczące doręczeń stosować (nawet w drodze analogii) do doręczeń oświadczeń o charakterze materialnoprawnym. Po drugie, przyjęcie, że o momencie złożenia oświadczenia woli decyduje ostatni dzień wynikający z awizo, oznaczałoby danie adresatowi uprawnienia do decydowania swoim własnym zachowaniem, w jakiej dacie nastąpi skutek materialnoprawny złożonego oświadczenia woli. Gdyby bowiem obiektywnie adresat miał możliwość odebrania przesyłki w dniu następnym po pierwszej awizacji, a nie uczynił tego z przyczyn leżących po jego stronie, odbierając przesyłkę w którymś z kolejnych dni (w skrajnej sytuacji w ostatnim dniu wynikającym z drugiego awizo), implikowałoby to „przesunięcie” skutku wynikającego z oświadczenia woli na dzień zgodny z wolą adresata. Oznaczałoby to – niezgodne z intencją składającego oświadczenie woli – odsunięcie w czasie skutku, jaki miałyby wywołać to oświadczenie i to z przyczyn leżących po stronie osoby, do której to oświadczenie zostało skierowane. Po trzecie, nawiązując do powyższego, skutkiem takiego rozwiązania byłoby umożliwienie adresatowi wpływanie na sytuację prawną stron, w tym na przy-

kład przez złożenie własnego oświadczenia woli. Wystarczy wskazać na sytuację, w której adresat, wiedząc o tym, że druga strona złoży mu oświadczenie woli o określonej treści, nie odbiera przesyłki z poczty, mając ku temu realną możliwość, składając w międzyczasie własne oświadczenie woli, które może unicestwić oświadczenie woli złożone przez drugą stronę (np. składając oświadczenie o odstąpieniu od umowy). Zachowanie jednej strony stosunku cywilnego (wynikającego przede wszystkim z umowy) uniemożliwiałoby więc wywołanie skutków, jakie byłyby związane z oświadczeniem woli złożonym przez drugą stronę tego stosunku.

Regułą jest zatem, że doręczenie listu zawierającego oświadczenie woli wypełnia przesłanki z art. 61 § 1 k.c. najpóźniej w dniu następnym po dokonaniu awizo. W typowych bowiem przypadkach awizowanie przesyłki stwarza adresatowi realną możliwość zapoznania się z oświadczeniem woli. Nie można przy tym przyjąć za moment złożenia oświadczenia woli daty awizacji, albowiem nie musi być znana godzina, w której to następuje, a adresat musi mieć możliwość udania się na pocztę celem odebrania przesyłki. W sytuacji prawidłowego skierowania oświadczenia woli, a więc wysłania go na właściwy adres (miejsca zamieszkania osoby fizycznej), nieodebranie przesyłki obciąża adresata. Osoba składająca oświadczenie woli musi udowodnić, że to oświadczenie doszło do adresata w sposób umożliwiający mu zapoznanie się z jego treścią. Na adresacie spoczywa natomiast ciężar dowodu (art. 6 k.c.) co do wykazania, że nie miał on obiektywnie możliwości odebrania przesyłki w dniu następnym po awizacji, a więc zapoznania się z treścią składanego oświadczenia, co podlega ocenie sądu w realiach konkretnej sprawy (bez znaczenia pozostaje subiektywne przekonanie adresata co do niemożności odebrania awizowanej przesyłki). Jeżeli adresat taką okoliczność wykaże, momentem złożenia oświadczenia woli w rozumieniu art. 61 § 1 k.c. będzie dzień, w którym, obiektywnie rzecz ujmując, miał on możliwość zapoznania się z treścią złożonego mu oświadczenia. Taki rozkład ciężaru dowodu wynika również z przyjętej w orzecznictwie koncepcji wzruszalnego domniemania faktycznego opartego na doręczaniu zastępczym (wyroki Sądu Najwyższego: z 20 stycznia 2004 r., II CK 358/02, „Wokanda” 2004 nr 9, s. 6; z 5 października 2005 r., I PK 37/05, OSNAPiUS 2006/17-18/263).

Bibliografia/References

Safjan, M. (2007). W: K. Pietrzykowski, *Kodeks cywilny. Komentarz*, tom 1, C.H.Beck.

Dr Eliza Maniewska, doktor nauk prawnych, absolwentka Wydziału Filozofii oraz Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. W latach 1998–2023 zatrudniona w Sądzie Najwyższym, ostatnio na stanowisku członka Biura Studiów i Analiz. W 2007 r. zdała egzamin sędziowski z wynikiem bardzo dobrym; wpisana na listę radców prawnych. Od 2018 r. adiunkt na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego w Katedrze Prawa Pracy i Polityki Społecznej.

Dr Eliza Maniewska, Doctor of Law, graduate of the Faculty of Philosophy and the Faculty of Law and Administration at Warsaw University. In the years 1998–2023, she was employed in the Supreme Court, lately as a member of the Supreme Court Research and Analyses Office. In 2007 she passed the judicial exam with a very good result; entered on the list of legal advisers. From 2018, a lecturer at the Faculty of Law and Administration of the University of Warsaw in the Department of Labour Law and Social Policy.